5. Folkehelse

I arbeidet med tema folkehelse i fylkesplanens handlingsprogram har det vært et mål å både stimulere utvikling av lokale og regionale partnerskap for folkehelse og følge opp planens øvrige delmål og strategier. Sentralt i partnerskapsarbeidet på regionalt nivå er etablering av en ”infrastruktur” for folkehelsearbeidet regionalt og lokalt. Gjennom ”Partnerskapet for folkehelse” i Akershus forplikter fylkeskommunen, regionale statlige etater, kommunene, frivillige lag og organisasjoner og næringslivet seg til å samarbeide for å oppfylle folkehelsemålene i fylkesplanen gjennom de konkrete tiltakene i handlingsprogrammet.

Rapporten *Folkehelse og levekår i Akershus – kunnskapsgrunnlag (2007)*, behandlet i fylkestingssak 62/07, viser at fylkeskommunens mål og strategier innen folkehelse er i tråd med behov i akershussamfunnet. Rapporten viser at det, til tross for mange positive utviklingstrekk, er utfordringer i fylket knyttet til større helseforskjeller, overvekt, rus og oppløsning av sosiale nettverk. I arbeidet med å redusere forskjeller i levekår skal det særlig fokuseres på barn, unge, funksjonshemmede og grupper med spesielle behov. Det vil gjennom ulike tiltak arbeides med å øke den fysiske aktiviteten i befolkningen. Det vil fortsatt være et spesielt fokus på barn og unge i det forebyggende arbeidet i forhold til rus, tobakk, kosthold og psykisk helse. Det vil i denne sammenheng bl.a. arbeides med å øke andelen røykfrie skoler og utsettelse av alkoholdebuten.

I fylkesplanen er det satt fokus på fire innsatsområder innenfor temaet folkehelse:

- *Økt fysisk aktivitet*
- *Sunnere kosthold*
- *Redusert tobakk og rusbruk*
- *Gode trivelige og vel tilrettelagte lokalsamfunn*

Som en del av partnerskapsbyggingen på regionalt nivå er det opprettet ressursgrupper innenfor alle innsatsområdene. Disse ressursgruppene skal bidra med veiledning og faglig utvikling innen innsatsområdene.

I det følgende presenteres utfordringer og vedtatte mål og strategier for alle innsatsområdene.

Hovedmål
Bedre fysisk og psykisk helse for alle innbyggere i Akershus

Delmål for bedre fysisk helse
• Alle skal ha mulighet til fysisk aktivitet i natur og i sitt nærmiljø.
• Fremme et sunt kosthold og gode matvaner i befolkningen
• Redusere bruken av tobakk, og særlig begrense antallet røykestartere.

Delmål for bedre psykisk helse
• Utvikle gode, trivelige og trygge skolemiljøer og lokalsamfunn.
• Ta vare på barn og unges selvrespekt i skoleløp og fritid.
• Befolkningen skal ha likeverdige levekår.
• Utsette alkoholdebuten.
• Redusere bruken av alkohol og narkotiske stoffer.
• Påvirke rusatferd gjennom å påvirke årsaker til bruk av alkohol og narkotiske stoffer.

5.0 Innsatsområde 0: Regionalt samarbeid

Folkehelsearbeidet er et felles samfunnsansvar. I Akershus har det vært behov for å etablere regionale samarbeidsarenaer for arbeid med folkehelse. I 2004 ble kommuner og andre aktuelle aktører utfordret til å slutte opp om en ”folkehelsekjede”, en ansvars og rollefordeling mellom forvaltningsnivåene. I handlingsprogrammet er det tre gjennomføringsstrategier for organisering av en slik ”folkehelsekjede”:

- Kunnskaps- og informasjonsstrategi
- Motivasjon og samhandling
- Tilrettelegging.

I 2004 fikk Akershus fylkeskommune som regional utviklingsaktør og leder av det regionale partnerskapet tildelt statlige stimuleringsmidler og status som ”fyrtårnfylke for folkehelse” fra Sosial og helsedirektoratet. Alle kommunene i Akershus deltar fra 2007 i Partnerskapet for folkehelse. Kommunene mottar økonomiske tilskudd mot at de forplikter seg til et lokalt koordineringsansvar ved å avsette en stillingsressurs, samarbeide i partnerskap med lokale frivillige organisasjoner, samt å forankre arbeidet i kommunale planer og handlingsprogrammer.

Akershus vil videreføre folkehelsearbeidet fra prosjektstatus til en permanent forankret regional utviklingsprosess i samarbeid med det regionale partnerskapet, som er etablert i kommunene og med de øvrige partnerskapsaktørene i fylket, herunder fylkesmannen, frivillige organisasjoner, næringslivet, helseforetak og høgskolen i Akershus og Norges idrettshøgskol. Det lokale folkehelsearbeidet må også være forankret både i kommunenes planprosesser og i det regionale utviklingsarbeidet.

Gjennom det nasjonalt initierte prosjektet Helse i plan skal det særlig fokuseres på planforankring av folkehelsetiltak lokalt og regionalt. I St. meld. nr. 12 (2006-2007) *Regionale fortrinn – regional framtid* blir folkehelse blant annet omtalt under kap. 4.2.1 Planlegging (side 41) og anses også som et tema som videreføres i eventuelle nye regioner.

Partnerskapsarbeidet for folkehelse i Akershus ble i 2005 styrket og konkretisert på innsatsområdet ”fysisk aktivitet” ved at Akershus ble utpekt til FYSAK-fylke av Sosial- og helsedirektoratet. Arbeidet innebærer et samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner om lavterskeltilbud på lokalplanet, og er rettet mot grupper som er lite fysisk aktive og som faller utenfor de ordinære idretts- og aktivitetstilbudene.

.I 2008 vil fokus være å styrke de gode prosjektene som er i gang i kommunene, med sikte på at de skal lykkes og bli godt forankret. Ressursgruppen for fysisk aktivitet fungerer som en referansegruppe i utviklingsarbeidet.

Fylkeskommunen skal som regional utviklingsaktør og regional planmyndighet satse på folkehelse som en regionalpolitisk oppgave. I St. meld. nr. 16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge* og St. meld. nr. 12 (2006-2007) *Regionale fortrinn – regional framtid* tillegges fylkeskommunen rollen som pådriver for det regionale og lokale folkehelsearbeidet og skal ha lederskapet i det regionale partnerskapet. I St.meld. nr. 12 er det regionale

folkehelseperspektivet spesielt fremhevet: ”Formålet er å bidra til et mer systematisk og helhetlig lokalt folkehelsearbeid ved å sikre en sterkere administrativ og politisk forankring og styrke samhandlingen mellom myndigheter og blant annet arbeidsliv, skole og frivillige organisasjoner.” (Vedlegg 1, s. 119.)

Partnerskapsarbeidet er i tråd med St. meld. nr. 16 (2002-2003) og den nye folkehelsemeldingen (St. meld. nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller). Denne stortingsmeldingen har særlig fokus på reduksjon av sosiale forskjeller i helse. En fokusendring er også overgangen fra reparasjonssamfunnet til det forebyggende samfunn.

I løpet av 2007 er det satt fokus på skolehelsetjenesten ved de videregående skolene i Akershus. Med bakgrunn i at skolehelsetjenesten skal bidra til å utjevne sosiale helseforskjeller, skal det i 2008 arbeides med videreutvikling av det forebyggende arbeidet i samarbeid med den enkelte kommune. Videre skal det stimuleres til aktivt arbeid som fremmer skolemiljø med tiltak innen målområdene; skolemiljø, ernæring, rus og tobakk, fysisk aktivitet og psykisk helse.

Folkehelse. *Innsatsområde 0: Regionalt samarbeid*		
Tiltak nr.	**5.1**	**5.2**
Tiltak	**Partnerskap for folkehelse - utvikling av folkehelsekjede i Akershus**	**Norsk nettverk av helse- og miljøkommuner – medlemskap og fylkesnettverk**
Strategi / mål	Tilrettelegging, koordinering og organisering.	Tilrettelegging og organisering.
Tiltakets mål	Utvikle en infrastrukturmodell (folkehelsekjede) i Akershus. Tilrettelegge for systematisk og forpliktende samarbeid om arbeid med folkehelse i et bredt partnerskap.	Norsk nettverk av helse- og miljøkommuners hovedmål: Fremme en helhetstenkning der forebyggende strategier, helse- og miljøfremmende aktiviteter er med i all planlegging Skape en kontinuerlig prosess som mobiliserer kommunens innbyggere til felles innsats mot et bærekraftig samfunn Utvikle arenaer i kommunen som utløser frivillig innsats Skape helse- og miljøfremmende prosesser gjennom utviklingsarbeid i kommunal regi
Målgruppe	Fylkeskommunen, regionale statlige aktører i folkehelsearbeidet, kommunene, frivillige organisasjoner gjennom allianser med kommunene	Akershus fylkeskommune Kommunene (Oppegård kommune er medlem) Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Aktiviteter	Sikre politisk og administrativ forankring av arbeidet Få en hensiktsmessig organisering og god koordinering av arbeidet Utvikle og iverksette regionalt, delregionalt og lokalt folkehelsearbeid og partnerskapstiltak Sikre god forankring i planverk. Helse i plan. Bedre ressursutnyttelsen gjennom samarbeid på tvers av nivåer og sektorer og prioritering av regionale og lokale folkehelsekoordinatorer Utvikle et rammeverk for forankring av tiltak som inngår i satsing på fysisk helse og psykisk helse	Innmelding av fylkeskommunen i Norsk nettverk av helse- og miljøkommuner. Informere kommunene om Norsk nettverk av helse- og miljøkommuner. Etablere et nettverk / en møteplass for kommuner, fylkeskommunen og statlige instanser i fylket som ønsker å arbeide med folkehelse. Nettverket i fylket skal ha som formål å spre kunnskap og erfaringer, være en arena for drøfting av utfordringer, ideer og tiltak lokalt og regionalt.
Partnere	Sosial- og helsedirektoratet, Akershus fylkeskommune, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Høyskolen i Akershus, A-hus, frivillige organisasjoner, kommuner som ønsker å inngå partnerskap om folkehelsearbeid, eventuelle interkommunale organer med formål samarbeid om folkehelse.	Akershus fylkeskommune, Oppegård kommune, øvrige kommuner som ønsker å delta, Fylkesmannen i Oslo og Akershus.
Tiltaksansv.	Akershus fylkeskommune	Akershus fylkeskommune
Framdrift	Oppstart 2004. Alle kommunene deltar fra 2007. Referansegruppe oppnevnt. Nettverk av partnerskapskommuner er etablert. Varighet ut fylkesplanperioden	Innmelding i 2004.
Kostnad	Kr 2.2 mill	Kr. 90.000 per år, herav medlemskap kr. 80.000, drift kr. 10.000.
Finansiering / ressurser	Sosial- og helsedirektoratet, Akershus fylkeskommune og deltagende kommuner. Folkehelsekoordinator blir fast fra 2007. Kommunene som deltar får midler i fylkesplanperioden til en stillingsressurs i forbindelse med koordinatorarbeid. Det er også satt av midler til drift av nettverk og samarbeidsarenaer.	Akershus fylkeskommune kr. 90.000 per år
Inngåtte avtaler	Akershus har hatt status som partnerskapsfylke fra 2004.	Ja. Akershus fylkeskommune medlem fra 2005.

5.3 Innsatsområde 3: Redusere bruk av tobakk, alkohol og narkotiske stoffer

Utfordring

Nedgangen i andel daglig røykere er i en positiv trend. Sammenlignet med resten av landet finner vi den laveste andel av befolkning som røyker daglig i Oslo og Akershus. Til tross for at prosentandelen går nedover har vi store utfordringer og særlig gjelder dette å få ungdom til ikke å begynne å røyke.

Fokus i 2008 vil være implementering av ungdomsskoleprogrammet *FRI (Nye Vær Røykfri)*.

Tiltaket følger opp mål og strategier i fylkesplanen, og har vist gode resultater. Alle landets ungdomsskoler får tilbud om å være med. I Akershus vil dette tiltaket ligge til grunn for den satsingen som skjer for å redusere tobakksbruken, og er prioritert blant barn og unge. I Akershus deltar bare 50 % av grunnskolen i dette programmet. Det er en utfordring å øke denne andelen. særlig med fokus på 8-klassinger.

Ressursgruppen for tobakk i Akershus har fokus på å veilede det regionale og de lokale partnerskapene for hvordan man best kan følge opp den ”Nasjonale strategiplan for det tobakksforebyggende arbeidet 2006-2010”.

Regjeringen har økt satsing på rusforebygging, et tiltak er at det etableres en egen rusrådgiver hos fylkesmannen.

I fylkesplanens mål og strategidel er det valgt å se rus i forhold til psykisk helse. Strategier for en bedre psykisk helse er derfor, å utsette alkoholdebuten, redusere bruken av alkohol og narkotiske stoffer og å påvirke rusadferd gjennom å påvirke årsaken til rusbruk.

I det rusforebyggende arbeidet inngår også tiltak som *”Si i fra”* og bevisstgjøring av russen i forhold til alkohol og bilkjøring. Dette er tiltak som videreføres i handlingsprogrammet for 2008.

Alle videregående skoler i fylket skal ha handlingsplan for forebyggende arbeid mot rus, vold og mobbing i skolen. Opplæringsloven pålegger også rektor et ansvar for elevenes psyko-sosiale miljø.

Strategiene for redusert rusmisbruk følges også opp i kommunene og gjennom frivillig arbeid. Fritidsklubbene er en rusfri arena og mange jobber aktivt med holdningsskapende arbeid. Fritidsklubbene er lavterskeltibud for ungdom og kan i noen tilfeller nå ungdom som ikke er organisert i annen sammenheng.

Strategier

Redusert rusbruk

- Gjennomføre forebyggende tiltak i skole og fritid.
- Alle foresatte og elever i den videregående skolen skal ha fått informasjon om rusmidler og de helsemessige og sosiale konsekvensene av rusbruk.

Redusere tobakksbruk

• Redusere andelen unge som røyker med 50 prosent på 5 år.
• Videreføre innsatsen for røykfrie skoler og røykfritt skolemiljø blant 8. klassinger og videre oppover i klassetrinnene.
• Sikre at eldre tenåringer som ikke har røkt heller ikke senere starter å røyke.

Folkehelse. *Innsatsområde 3:* Redusere bruk av tobakk, alkohol og narkotiske stoffer		
Tiltak nr. **Tiltak**	**5.24** **Ressursgruppe for tobakk**	**5.25** **"Si fra"**
Strategi / mål	Redusere bruken av tobakk og særlig begrense antall røykestartere	Mål: Redusert rusmisbruk. Redusere ulykker. Strategi(er): Gjennomføre forebyggende tiltak i skole og fritid
Tiltakets mål	Nasjonal strategiplan for det tobakksforebyggende arbeidet 2006-2010	*Mål*: Redusert rusmisbruk. Redusere ulykker Strategi(er): Gjennomføre forebyggende tiltak i skole og fritid.
Målgruppe	Befolkningen i Akershus	Ungdom i videregående opplæring (Vg2)
Aktiviteter	Implementering av ungdomsskoleprogrammet FRI (Vær røykfri) Bidra til at det blir tobakksfri skoletid i den videregående skole Legge til rette for at det er nok tilbud om røykesluttkurs i fylket Arrangere røykesluttlederkurs for personell som driver røykesluttgrupper Bidra til implementering av Retningslinjer for røykeavvenning i primærhelsetjenesten Bidra til implementering av nye verktøy for helsepersonell som skal gi veiledning til pasienter som røyker	Henvender seg til ungdom i rollen som passasjer. Sosialtrening i å kunne "Si i fra", og sette grenser. En til to timer med dialog og rollespill rundt fart, rus og bilbelte. Søke samarbeid med prosjektet Aktivt elevråd.
Partnere	Sykehusene v/ lærings og mestringssentrene, kreftforeningen, høgskoler, kommuner, nasjonalforeningen, fylkeskommunen, shdir og fylkesmannen	Trygg Trafikk, politiet, Statens vegvesen og Akershus fylkeskommune. Drift og utvikling: Organisert som partnerskapsprosjekt mellom Trygg Trafikk og politiet.
Tiltaks-ansvarlig	Fylkesmannen i Oslo og Akershus v/Helseavdelingen	Statens vegvesen Region Øst.
Framdrift		Oppstart 2004. Videreføres i 2006. For 2006 gjennomføres tiltaket i 31 av 32 vdg skoler i Akershus.
Kostnad	adm	Om lag kr. 800.000,- årlig over Statens vegvesens budsjett.
Finansiering / ressurser	Fylkesmannen v/helseavd. adm	Statens vegvesen: kr. 800.000 Akershus fylkeskommune: generelle bevilgninger til trafikksikring (indirekte). Personalressurser og kompetanse hos partnerne.
Inngåtte avtaler	Ressursgruppa er etablert	Inngår i handlingsplan for trafikksikkerhet i Akershus 2006-2011.

Folkehelse. *Innsatsområde 3:* Redusere bruk av tobakk, alkohol og narkotiske stoffer		
Tiltak nr.	**5.26**	**5.27**
Tiltak	**Tobakksforebyggende arbeid i skolen**	**Forebygge uønsket atferd og bruk av tobakk og rusmidler hos barn og unge- fokus på voksenrollen i et europeisk samarbeid.**
Strategi / mål	Redusere bruken av tobakk og særlig begrense antall røykestartere	Sette fokus på at voksne handler som voksne i forhold til barn og unge på alle arenaer – erfaringsutveksling / samarbeid med flere europeiske land.
Tiltakets mål	Videreføre innsatsen for røykfrie skoler og røykfritt skolemiljø	Forebygge / utsette debutalder for tobakk og alkohol Voksne er trygge og tilstede i barn og unges oppvekst Arbeidstittelen som Solna kommune satte i utgangspunktet er: "Joint drug preventive work within the framework og sities /regions in Europe". På workshop 25.&26.okt i Solna i Sverige ble det vedtatt at fokus skulle være på voksenrollen mens barn og unge er målgruppen
Målgruppe	8. klasse i ungdomsskolen og videre oppover	Barn og unge er målgruppen, men de skal nås gjennom fokus på voksenrollen
Aktiviteter	Implementere FRI for ungdomsskolen. http://www.shdir.no/fri/ Tilrettelegge for røykesluttlederkurs for ungdom. Stimulere til etablering av røykefrie skoler.	Foreldreveiledning tilpasset for ulike grupper Erfaringsutveksling og læring om konsekvenser av fokus på voksenrollen i rusforebyggende arbeid gjennom et europeisk nettverk
Partnere	Fylkesmannen. Akershus fylkeskommune. AHUS. Kommunene v/helsesøstre og ungdomskoler.	Europeisk samarbeid koordinert gjennom Solna kommune i Sverige. Latvia, Ungarn, Italia, Spania, Sverige og Norge deltar i første omgang.
Tiltaks-ansvarlig	Fylkesmannens helseavdeling	Ski kommune
Framdrift	Videreføres 2008	Bulgaria og Frankrike er kommet med. Prosjektmøte i Venezia i mars. Prosjektet avsluttes 2009
Kostnad	kr 50 000,-	kr 50 000,- adm
Finansiering / ressurser	Fylkesmannen/Shdir kr 50 000,-	Et europeisk samarbeid der Solna kommune i Sverige står som søker om EU-midler tilknyttet EU - folkehelseprogram. Egenandel er arbeidstid AFK kr.50.000
Inngåtte avtaler	Med Shdir ift programmet FRI	Ski kommune deltar i prosjektet. Prosjektplan er utarbeidet.

Folkehelse. *Innsatsområde 3:* Redusere bruk av tobakk, alkohol og narkotiske stoffer	
Tiltak nr.	**5.28**
Tiltak	**”Ikke tøft å være død”**
Strategi / mål	Mål:Sette fokus på betydningen av å ta valg og konsekvenser av valg i trafikken Redusere ulykker. Strategi(er): Gjennomføre forebyggende tiltak i skole og fritid
Tiltakets mål	*Mål*: Redusere ungdomsulykker Redusere ulykker Strategi(er): Gjennomføre forebyggende tiltak i skole og fritid.
Målgruppe	10.trinn på alle ungdomskoler i Akershus
Aktiviteter	Tiltaket er rettet mot 10.klasser med besøk av trafikkskadd og politi som i løpet av 60.min forteller sin historie rundt ulykken de har vært involvert i.
Partnere	Trygg Trafikk, politiet, og Akershus fylkeskommune. Drift og utvikling: Organisert som partnerskapsprosjekt mellom Trygg Trafikk og politiet.
Tiltaks-ansvarlig	Trygg Trafikk
Framdrift	Videreføres i 2008. Gjennomføres på alle ungdomskolene i Akershus
Kostnad	Om lag kr. 350 000,- årlig Trygg Trafikks budsjett fra Akershus fylkeskommune
Finansiering / ressurser	Akershus fylkeskommune: generelle bevilgninger til trafikksikring (indirekte). Personalressurser og kompetanse hos partnerne.
Inngåtte avtaler	Inngår i handlingsplan for trafikksikkerhet i Akershus 2006-2011.